

**Eén
kerk**

Dr. Bert Loonstra

Eén kerk

*Weg uit de
verdeeldheid*

Buijten & Schipperheijn *Motief* – Amsterdam

ISBN 978-94-6369-056-0

© 2019 dr. Bert Loonstra

Omslagontwerp: Erik Houwer, Gouda

Behoudens uitzonderingen krachtens de Auteurswet van 1912 mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen of openbaar gemaakt, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

Inhoud

- 1 **Inleiding** 7
 - 1.1 Bekentenis van een verlangen 7
 - 1.2 Eenheid en scheuringen 11
 - 1.3 Eigen kerkje spelen 13

- 2 **Identiteit van de kerk** 19
 - 2.1 Een modern begrip 19
 - 2.2 De identiteit van de kerk volgens het Nieuwe Testament 23
 - 2.3 Bewakers van de identiteit 28
 - 2.4 Een voorbeeld: drama en dans 34
 - 2.5 Legitieme identiteitsmarkeerders 37
 - 2.6 Identiteit van de enkeling ten opzichte van de gemeenschap 40
 - 2.7 Slotsom over de ene identiteit van de kerk 43

- 3 **De vierende kerk** 45
 - 3.1 Vraagteken bij de liturgie: Noordmans 45
 - 3.2 Het unieke van de liturgie 47
 - 3.3 Weging van de diverse liturgische typen 54
 - 3.4 De goede balans 62
 - 3.5 Slotsom over de eenheid van de vierende kerk 67

- 4 **De kerk met één boodschap** 69
 - 4.1 Bonhoeffer en het antimetafysische denken 70
 - 4.2 Halik en Wiman: twee denkers in de lijn van Bonhoeffer 74
 - 4.3 Taxatie van hun probleem 81
 - 4.4 Vier actuele thema's: autonomie, de ziel, de hemel en het kwaad 85
 - 4.5 Intellectuele nederigheid 97

- 4.6 God ter sprake brengen 100
- 4.7 Slotsom over de kerk met één boodschap 105

- 5 De kerk in verandering 108
 - 5.1 Een statische kerk 109
 - 5.2 Een dynamische kerk 112
 - 5.3 Uniform versus pluriform 120
 - 5.4 Breuklijnen 128
 - 5.5 Doelstelling, stappenplan en buitengrenzen 133
 - 5.6 Slotsom over de kerk in verandering 138

- 6 Voorstel voor een kernbelijdenis 141

Literatuur 150

Tekstregister 155

1 Inleiding

Met hulp van internet tel ik in mijn woonplaats Gouda ongeveer twintig verschillende kerken, niet kerkgebouwen, maar gemeenten die onafhankelijk van elkaar bestaan. Alle wijkgemeenten die zich rekenen tot de Protestantse Kerk in Nederland, van welke snit ze ook zijn, heb ik daarbij dus als één geteld, maar alle evangelische gemeenten, die niet samen één plaatselijke kerk vormen, tellen afzonderlijk mee. Twintig op zichzelf staande kerken is veel op een inwoneraantal van ongeveer zeventigduizend, van wie 31,5 procent bij een kerk is aangesloten (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2016). Dit beeld is op andere plaatsen niet beter. We zijn deze diversiteit gewend. We kunnen er zelfs een positieve draai aan geven. Zo'n veelheid aan kerkelijke stromingen duidt erop dat mensen zich betrokken weten bij het geloof. Maar ze werkt ook vervreemdend. We raken hier de weg kwijt. Past het bij de essentie van de kerk van Christus dat zoveel gelovigen afzonderlijke groepen vormen, los van de rest? Vinden ze zichzelf beter dan anderen? Ondernijmt deze stand van zaken niet de geloofwaardigheid van het christen-zijn?

1.1 Bekentenis van een verlangen

Ik wil beginnen met een bekentenis. Het is een bekentenis van verlangen. Dat verlangen wordt gewekt en versterkt door mijn ontmoeting met christenen en praktijken van kerk-zijn buiten mijn eigen kring van gelovigen. Een moment in een rooms-katholieke viering: het evangelieboek wordt omhooggeheven, de aanwezige kerkgangers zijn gaan staan en samen met de priester heffen zij vol overgave het halleluja aan, dat onder deskundige orgelbegeleiding steeds verder

aanzwelt. Een ervaring in een klooster: monniken zingen in de vieringen verspreid over een etmaal het hele Psalmbboek door. En als ze alle psalmen gehad hebben, beginnen ze opnieuw. Al die psalmwoorden gaan ongetwijfeld in hun hele leven resoneren. Een bijeenkomst van plaatselijke voorgangers. Ik moet me er altijd toe zetten om erheen te gaan, omdat er vooral evangelische voorgangers komen en ik moeite heb met het gemak waarmee deze christenen voor zichzelf beginnen. Maar als ik er eenmaal ben, valt dat meestal weg. Wat een wijsheid en eenvoudige betrokkenheid op Christus kom ik daar tegen! Zulke ervaringen brengen mij tot het verlangen dat de verdeeldheid tussen christenen en kerken verdwijnt en dat we elkaar aanvaarden binnen één kerk, de kerk van Christus.

Het doet me denken aan het ontroerende ‘liedje van verlangen’ van Elly en Rikkert (1995). Dat gaat over het onbestemde verlangen van een kind uit een ver land dat op jonge leeftijd door vreemde mensen uit Nederland is opgehaald om voortaan als hun kind door het leven te gaan. Daar gaat dit boek niet over, maar het heeft er wel iets van weg. In het ‘liedje van verlangen’ strekt het opgroeiende kind zich uit naar een werkelijkheid die voorlopig niet haalbaar is, maar hopelijk ooit wel: dat het herenigd mag worden met zijn biologische ouders en/of verdere familie in het land en de cultuur waar het vandaan komt en waar het thuishoort. Zo verlang ik ernaar dat wat ooit in oorsprong één was, dat weer zal zijn; een hereniging van wat bij elkaar hoort: de uit elkaar getrokken kerk van Christus op aarde. Net als zo’n adoptie is de ontstane situatie door allerlei factoren verklaarbaar. Toch is die kerk één familie van broers en zussen, kinderen van één Vader, die maaltijd houden aan één tafel.

Wat mij verder in deze vergelijking aanspreekt is, dat aan de realisering van dat verlangen kan worden gewerkt. Adoptiekinderen kunnen op zoek gaan naar hun oorspronkelijke familie, al dan niet daarbij geholpen door een televisieomroep die er een roerende reportage van maakt. Evenzo is de oorspronkelijke eenheid van de kerk niet een

voorgoed verloren paradijs, maar kan zij een doel worden waaraan wij werken. Of het gaat lukken is daarmee niet gegarandeerd, evenmin als dat bij de zoektocht naar genetische verwanten het geval is. Maar het is niet hopeloos. Wanneer er tegenslagen en teleurstellingen zijn, als alle sporen dood lijken te lopen, blijft het verlangen een drijvende kracht. Daarachter ligt een weten: die andere wereld waarvan ik deel uitmaak, die *is* er. Die drijvende kracht en die wetenschap houden je gaande.

Laat ik nog één overeenkomst noemen: de huidige situatie is niet normaal. Hoe goedbedoeld en zegenrijk een adoptie ook geweest kan zijn, eigenlijk laat ze iets zien van wat helemaal scheef zit. Dat zeg ik nog afgezien van fraudepraktijken bij adoptieprocedures die steeds meer aan het licht komen. Meegenomen worden naar een ver vreemd land en nieuwe ouders krijgen is niet normaal. Een kind hoort thuis in zijn eigen omgeving, zo mogelijk bij zijn eigen ouders. Zo is ook de kerkelijke verdeeldheid niet normaal. Streven naar herstel van eenheid is daarom meer dan een verlangen. Het is de morele norm. We mogen ons er niet bij neerleggen dat de situatie geworden is zoals ze nu is. Kerkelijke verdeeldheid bestaat, maar is eigenlijk onbestaanbaar.

Elly en Rikkert passen het verlangen van het geadopteerde kind toe op het verlangen naar ons nieuwe vaderland, het koninkrijk van God. Dan komen we op onze bestemming. Daar horen we thuis. Dat is zondermeer een bevrijdend perspectief en een krachtige drijfveer. Het is goed dat ons verlangen daarop gericht is. Maar het mag er niet toe leiden dat we de kerkelijke gebrokenheid van nu gaan relativëren; dat we gaan zeggen dat we tot aan de jongste dag nu eenmaal toch in een gebroken situatie leven, die we maar beter voor lief kunnen nemen. De gedachte wordt dan: wij gelóven in het bestaan van één kerk, en we geloven wat we nog niet zien. De eenheid is een werkelijkheid die pas door Christus aan het licht gebracht wordt op de jongste dag. Hoe waar en troostvol die toekomst ook is, ze bevredigt niet als argument om nu maar genoegen te nemen met de status quo.